

Rapport

Kryssløp og yrkesfaglig opphenting i restaurant- og matfag. -Innertier eller bomskudd?

I hvilken grad har skoleledere i restaurant- og matfag kjennskap til kryssløp og yrkesfaglig opphenting og mener de den nye ordningen er aktuell på egen skole og at de er forberedt på å ta imot elev som ønsker dette tilbudet?

Halvor Spetalen

Institutt for yrkesfaglærerutdanning, Kompetansesenter for yrkesfag

OsloMet - storbyuniversitetet

Introduksjon

Fra og med skoleåret 2018/2019 er det innført en ny ordning der elever fra Vg1 studiespesialisering kan gå over til Vg2 yrkesfag og samtidig fullføre opplæringen på normert tid. Ordningen gjelder for elever som har fullført og bestått Vg1 studiespesialisering, noe som frigjør 196 årstimer til opphenting av programfag fra Vg1 i det aktuelle yrkesfaglige utdanningsprogrammet (UDIR, 2018).

I det yrkesfaglige Vg2-programmet skal elevene hente opp kompetanse fra Vg1-programfagen i det aktuelle yrkesfaglige utdanningsprogrammet. Dette gjør de i et eget fag på 196 årstimer som har fått navnet *yrkesfaglig opphenting*. I dette faget skal elevene hente og arbeide med kompetansemål fra programfagene på Vg1 og få standpunkt karakter. Elevene skal ikke opp til eksamen i faget.

Elevene dette gjelder følger ellers opplæringen på Vg2 i programfagene, yrkesfaglig fordypning og kroppsøving på lik linje med de øvrige elevene på Vg2 yrkesfag.

Det er frivillig for skoleeier å tilby ordningen med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til yrkesfaglige programområder på Vg2. Utdanningsdirektoratet har fastsatt nasjonale rammer og en mal for utvikling av lokale læreplaner i faget (UDIR, 2018).

Begrunnelse for kryssløp mellom studiespesialisering og yrkesfag

I Meld. St. 20 skriver Kunnskapsdepartementet «at strukturen på videregående opplæring bør være så fleksibel at elever på studieforberedende utdanningsprogram kan få mulighet til å velge seg over til et yrkesfaglig utdanningsprogram». Med henvisning til tilbudet om Vg3 påbygging til generell studiekompetanse skriver departementet videre at «det er ingen grunn til at bare elever på yrkesfag skal ha mulighet til å velge overgang uten å tape tid» (UDIR, 2017). Ordningen med å tilby kryssløp fra studiespesialisering til yrkesopplæringen kan derfor betraktes som et forsøk på å gjøre det lettere for elever i videregående skole å skifte mening etter å ha startet et studiespesialiserende løp etter ungdomsskolen.

Statsminister Erna Solberg oppfordrer for eksempel alle fylker til å gå ut med tilbud om å kunne gå rett over i Vg2 på yrkesfag allerede fra høsten 2018. Hun håper tiltaket vil produsere færre skoletapere og redusere frafallet i videregående, i hvert fall når ordningen får full effekt fra skoleåret 2019/2020 (TV2, 2018).

Høring og tilbakemeldinger

Våren 2017 ble det gjennomført en høring om ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting. I høringsbrevet understreker de faglige rådene at det er viktig at det faglige nivået på opplæringen i Vg2 for de elevene som kommer fra studiespesialisering ikke blir dårligere enn opplæringen de elevene som kommer fra Vg1-yrkesfag har fått (UDIR, 2017). Elevens kompetanse må være godt forankret, være anerkjent i arbeidslivet og også gi grunnlag for læreplass på lik linje med elever fra ordinære yrkesfaglige løp (Byggmesteren, 2018).

I høringssvarene fra skoler med tilbud om utdanningsprogrammet restaurant- og matfag får ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting en noe blandet respons. Rundt regnet halvparten av skolene er overveiende positive til den nye ordningen og den andre halvparten gir i overveiende grad negativ respons i sine høringssvar (UDIR, 2017)

Begrunnelsen for negativ respons er i stor grad knyttet til den organisatoriske siden av det å skulle tilrettelegge for enkeltelever og en bekymring for hvordan elever som kommer rett fra studiespesialisering skal hente opp kompetansen de andre medelevene i Vg2 har opparbeidet seg gjennom skoleåret i Vg1.

Som en oppsummering kan ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting være et godt tilbud for elever i studiespesialisering som ser at dette løpet ikke passer for dem. De får da muligheten til å ta et omvalg uten å bruke lenger tid. Selv om dette kan bidra til en viss rekruttering til yrkesfaglige utdanningsprogrammer er det også en diskusjon om hvordan ordningen kan organiseres på en effektiv måte og om faget yrkesfaglig opphenting kompensere for det å miste Vg1 i det yrkesfaglige programmet. Ikke bare det faglige innholdet, men også Vg1 som et modningsår.

Forsknings spørsmål

I denne rapporten ønskes 4 spørsmål besvart:

- I hvilken grad har skoleledere i restaurant- og matfag kjennskap til ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting?
- I hvilken grad mener skoleledere i restaurant- og matfag at det kan være aktuelt å tilby ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting i sin avdeling?
- I hvilken grad mener skoleledere i restaurant- og matfag at restaurant- og matfagavdelingen er forberedt på å tilby ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting?
- Hvor mange elever har startet i ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting i Vg2 kokk- og servitørfag eller Vg2 matfag høsten 2018?

Datainnsamling og analyse

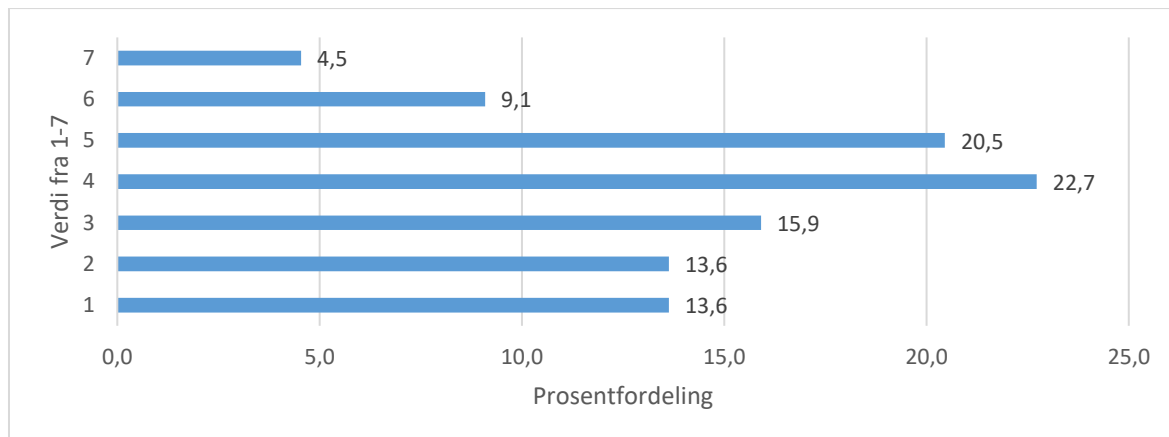
Datainnsamlingen er gjennomført elektronisk ved å sende et spørreskjema til skoleledere ved alle de 84 skolene i Norge som tilbyr restaurant- og matfag. Datainnsamlingsverktøyet Questback ble benyttet i innsamlingen.

Etter to påminnelser besvarte 44 skoleledere spørreskjemaet, noe som gir en svarprosent på drøyt 52. En noe høyere svarprosent ville vært ønskelig, men svarprosenten oppleves likevel som tilstrekkelig til at resultatene oppleves som rimelig representative for gruppen av skoleledere som helhet.

Dataene er først og fremst analysert for å finne mål for sentraltendens (gjennomsnitt), spredning og fordeling. Det er også gjennomført en statistisk analyse for å se om noen av variablene samvarierer. Resultatene presenteres i form av diagrammer og tabeller.

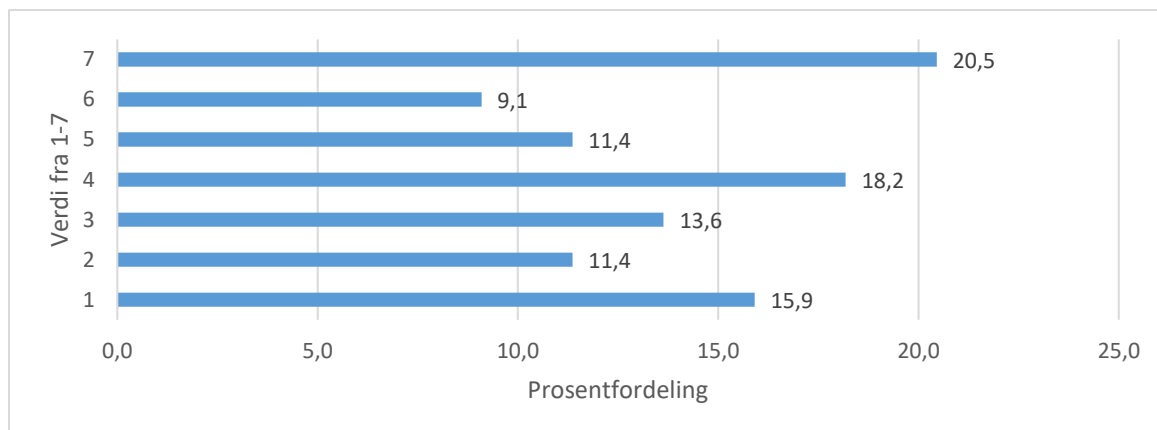
Resultater

Figur 1. Oversikt over i hvilken grad skoleledere i restaurant- og matfag har **kjennskap** til ordningen med «yrkesfaglig opphenting».

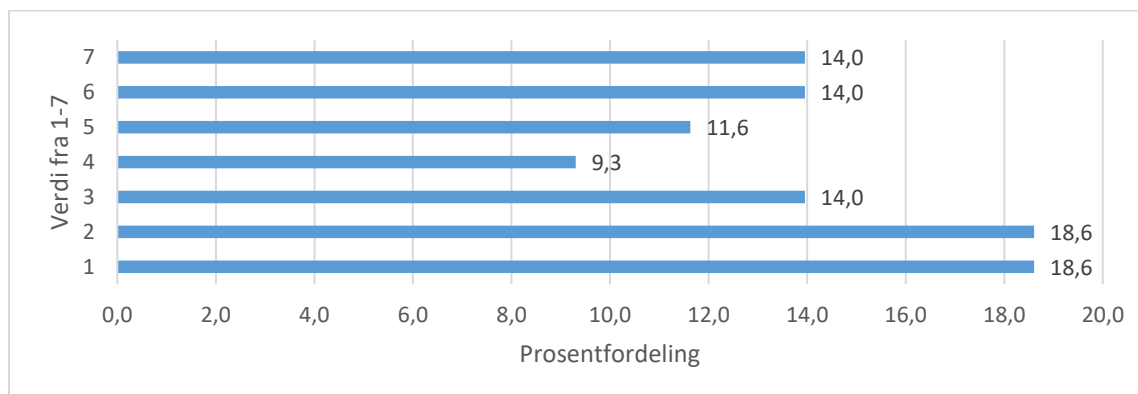
Figur 1 viser at det er relativt få skoleledere som mener å ha svært høy grad av kjennskap til ordningen med yrkesfaglig opphenting. 13,6 % av skolelederne angir 6 og 7 på skalaen mens 27,2 % angir verdiene 1 og 2. Flest skoleledere oppgir verdien 4 som er midtpunktet på skalaen. Gjennomsnittlig skåre er 3,7, noe som ligger i underkant av midtpunktet på skalaen.

Figur 2. Oversikt over i hvilken grad skoleledere i restaurant- og matfag mener det er **aktuelt** for avdelingen å tilby ordningen «yrkesfaglig opphenting».

Figur 2 viser at flest skoleledere mener det er svært aktuelt å tilby ordningen yrkesfaglig opphenting i egen avdeling. Likevel er det omtrent like mange som svarer på hver side av skalaen når 29,6 % av skolelederne angir 6 og 7, mens 27,3 % svarer 1 og 2 på skalaen. Gjennomsnittlig skåre er 4,1 som litt over midtpunktet av skalaen.

Figur 3. Oversikt over i hvilken grad skoleledere i restaurant- og matfag mener avdelingen er **forberedt** på å tilby ordningen «yrkesfaglig opphenting».

Figur 3 viser en relativt tydelig todeling mellom skoleledere som mener skolen er godt forberedt til å ta imot elever i yrkesfaglig opphenting og skoleledere som mener de ikke er forberedt. 28 % av skolelederne opplever svarer 6 og 7 på skalaen, mens 37,2 % av skolelederne svarer 1 eller 2. Gjennomsnittet er 3,7, noe som ligger i underkant av midtpunktet på skalaen.

Skoleledernes kommentarer

Skolelederne ble i spørreskjemaet bedt om å begrunne avkryssingene sine. Disse teksten er blitt kategorisert i fire kategorier med betegnelsene positiv, avventende positiv, avventende negativ og negativ.

Tabell 1. Oversikt over hvordan skoleledere kommenterer ordningen yrkesfaglig opphenting gradert fra positiv til negativ.

Kategori	Antall
Positiv	13
Avventende positiv	6
Avventende negativ	3
Negativ	7

Tabell 1 viser at skoleledere er relativt uenige i spørsmålet om yrkesfaglig opphenting er aktuelt for egen avdeling og om de er forberedt på å tilby ordningen. Selv om flest skoleledere er positive er det også en relativt stor del som ikke er udelt positive til nyordningen.

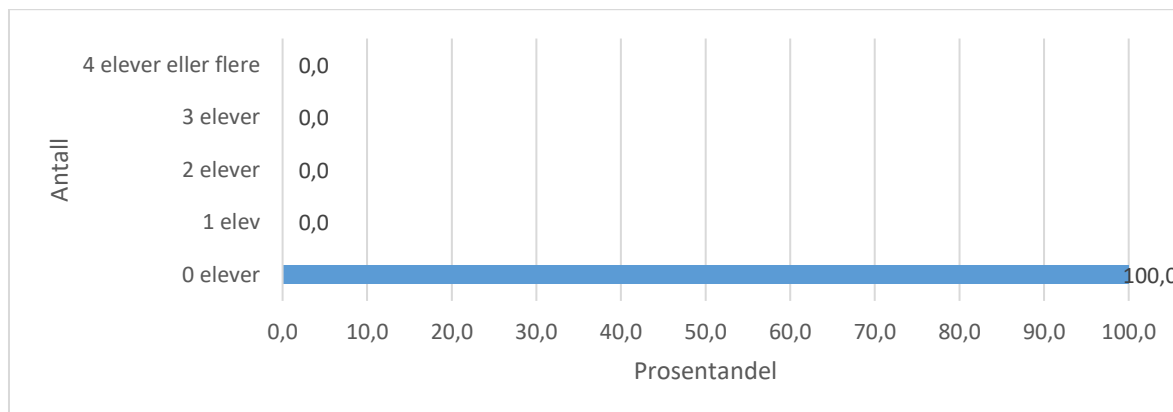
Skolelederne i kategorien «positiv» uttrykker at denne ordningen er et godt tiltak og at dette skal avdelingen få til innenfor de rammene skolen har i dag. Enkelte kommer også inn på at denne ordningen kan bidra til økt rekruttering.

Skoleledere i kategorien «avventende positiv» er også positive i utgangspunktet, men etterspør økte ressurser og ser flere utfordringer for både elevene som skal gjennomføre ordningen og for skolene som skal organisere dette.

I kategorien «avventende negativ» uttrykker skolelederne at de i utgangspunktet er imot ordningen, men at under gitte omstendigheter som for eksempel ekstra ressurser og flere elever regner de med å kunne gjennomføre ordningen på en god måte.

Skoleledere i kategorien «negative» ser ingen grunn til å gjennomføre ordningen. Begrunnelsen er dels at yrkesfaget ikke tas på alvor i en slik ordning og dels at de betviler at elevene vil klare en slik yrkesfaglig opphenting.

Figur 4. Oversikt over hvor mange elever som har startet faget yrkesfaglig opphenting høsten 2018

Figur 4 viser at ingen elever har startet yrkesfaglig opphenting ved restaurant- og matfagavdelinger i skoleåret 2018/2019.

Samvariasjoner

Dataene er også analysert for potensielle samvariasjoner. I korthet viser analysen at det ikke er noen signifikant samvariasjon mellom i hvilken grad skolelederne har kjennskap til ordningen og i hvilken grad de mener ordningen er aktuell for avdelingen, eller om avdelingen er forberedt på å ta imot elever som ønsker kryssløp. Økt kjennskap til ordningen vil derfor ikke nødvendigvis bety en mer positiv holdning.

Det er imidlertid en sterk signifikant samvariasjon ($p = 0,000675^{**}$) mellom variablene «det er *aktuelt* å ta imot elever som ønsker yrkesfaglig opphenting» og «avdelingen er *forberedt* på å ta imot elever som ønsker yrkesfaglig opphenting». Dette indikerer at skolelederne gir uttrykk for et enten-eller-forhold til den nye ordningen. *Enten* mener skolelederne at ordningen er aktuell og da er de forberedt, *eller* så mener skolelederne at den nye ordningen *ikke* er aktuell og dermed er de heller ikke forberedt. Dette kan indikere at det først og fremst er skoleledernes *oppfatning* av den nye ordningen som kan være avgjørende for i hvilken grad skolene tilbyr kryssløp med yrkesfaglig opphenting.

Kommentarer til resultatene

At ingen elever ønsker å begynne yrkesfaglig opphenting i restaurant- og matfag høsten 2018 er kanskje ikke så underlig all den tid tilbudet er helt nytt og verken skoler eller elever har hatt mye tid til å planlegge eller søke dette tilbudet. Om tilbudet vil slå an vil antakelig først vise seg til neste års opptak eller kanskje enda lengre frem.

Mer interessant er det å kartlegge i hvilken grad skoleledere i restaurant- og matfag har kjennskap til ordningen med kryssløp og yrkesfaglig opphenting og i hvilken grad de mener ordningen er aktuell

for dem og om skolen er forberedt på å ta imot elever som ønsker å gjennomføre yrkesfaglig opphenting i restaurant- og matfag?

Når gjennomsnittskåren ligger rundt midtpunktet på en skala fra 1-7, er dette et signal om at skolelederne ikke har spesielt god kjennskap til den nye ordningen eller er entydig positive.

En nærmere analyse av resultatene viser at skolelederne mener å ha relativt svak kjennskap til den nye ordningen. Det er flere som svarer under midtpunktet på skalaen enn over. Når det likevel er flest som svarer 4, som er midtpunktet på skalaen, tolker jeg dette som et uttrykk for at skolelederne er kjent med ordningen, men kanskje ikke i detalj. Gitt resultatene av samvariasjonsanalysen er det likevel ikke sikkert at økt kjennskap til den nye ordningen vil innebære en mer positiv holdning.

Svarene på de to neste spørsmålene om ordningen er *aktuell* og om skolen er *forberedt*, viser resultatene at skolelederne deler seg på begge sider av skalaen. Selv om det er ca. dobbelt så mange skoleledere som er positive eller avventende positive sammenlikne med dem som er negative eller avventende negative, uttrykker også de som er positive at det vil være en utfordrende oppgave å organisere ulike opplæringsløp i Vg2. Holdningen kan imidlertid oppsummeres som: «Dette skal vi få til». At den nye ordningen også kan bety økt rekruttering, uttrykkes av flere som positivt for å beholde avdelingen og dermed også arbeidsplasser.

Skoleledere som er entydig negative uttrykker først og fremst at den nye ordningen viser liten respekt for yrkesfaget og den kompetansen elevene i Vg1 har opparbeidet seg gjennom det første skoleåret. Den nye ordningen sees på som virkelighetsfjern og et «Oslo-påfunn».

En aktuell vei fremover kan kanskje være at ordningen blir tatt opp gjennom fylkenes fagkoordinatorer og diskutert av ledere og yrkesfaglærere på nettverksdager. Et aktuelt spørsmål er om alle skoler må tilby den nye ordningen, eller er det mulig å tenke seg at enkeltskoler i hvert fylke/region kan spesialisere seg? Kanskje med egne klasse(r) der alle yrkene i restaurant- og matfag er representert?

Uten å vite noe sikkert om fremtiden, kan spredning av erfaringer gjort av skoler som gjennomfører den nye ordningen, kanskje bidra til en mer faktabasert diskusjon om den nye ordningen er bærekraftig eller ikke. Det kan imidlertid ta litt tid før slike erfaringer blir tilgjengelige dersom søkningen til dette tilbudet ikke blir mer omfattende de neste årene. Om den nye ordningen blir en inertier eller et bomskudd for restaurant- og matfag gjenstår derfor å se.

Oppsummering

Tilbudet om kryssløp mellom studiespesialisering og Vg2 yrkesfag er igangsatt fra høsten 2018 og elever som har bestått Vg1 studiespesialisering kan starte i Vg2 yrkesfag. For å hente opp faglige temaer fra Vg1 må disse elevene gjennomføre et nytt fag kalt yrkesfaglig opphenting på 196 timer parallelt med undervisningen i Vg2 kurset. Dette vil kreve tilpasning og organisering av fag- og timefordeling i avdelinger der disse elevene begynner.

I september/oktober 2018 har skoleledere i restaurant- og matfag svart på hvilken kjennskap de har til den nye ordningen, om ordningen er aktuell i egen avdeling og om de er forberedt på å ta imot elever som ønsker kryssløp og yrkesfaglig opphenting. Det er også spurt om hvor mange elever som har begynt i ny ordning høsten 2018. Svaret på dette spørsmålet ble null.

Resultatene indikerer at skolelederne er relativt delt i oppfatningen av om den nye ordningen er positiv eller negativ for avdelingen og for yrkesopplæringen i restaurant- og matfag. Det kan synes

som om flest skoleledere er positive og uttrykker «at dette skal vi få til», men det legges imidlertid ikke skjul på at det kan bli krevende å organisere ulike opplæringsløp ved siden av hverandre. At de likevel er positive skyldes i noen grad ønsket om økt rekruttering.

Skoleledere som uttrykker negative oppfatninger om den nye ordningen knytter dette først og fremst til spørsmålet om den nye ordningen er realistisk og gjennomførbar. Særlig med hensyn til organisering av ulike løp ved siden av hverandre og om faget *yrkesfaglig opphenting* er tilstrekkelig for å hente inn det faglige forspranget elevene som har gjennomført yrkesfaglig Vg1 har.

Litteratur

Byggmesteren (2017). *Lufter bytteordning til yrkesfag*. Hentet 02.10.2018 fra <https://byggmesteren.as/2017/02/27/lufter-bytteordning-til-yrkesfag>

UDIR (2018). *Overgang fra Vg1 studiespesialisering til alle yrkesfag på Vg2*. Hentet 02.10.2018 fra <https://hoering.udir.no/Hoering/v2/109>

UDIR (2017). *Høring – forslag om overgang fra Vg1 studiespesialisering til yrkesfaglige programområder på Vg2*. Hentet 02.10.2018 fra <https://www.udir.no/om-udir/hoyringar/#109>

TV2 (2018). *Valgt feil på videregående? Nå kan du bli snekker eller kokk allikevel*. Hentet 02.10.2018 fra <https://www.tv2.no/nyheter/9999310>